

2. Armand, D.L., Nauca o landşaftu, M., 1973.
3. Capcelea, A., Concepţia protecţiei mediului în Republica Moldova, Chişinău, 1996.
4. Capcelea, A., Republica Moldova pe calea dezvoltării durabile – realizări şi probleme, Chişinău, 1995.
5. Chiriliuc, V., Microălementî v componentah biosferî Moldovî, Chişinău, 2006.
6. Constituţia Republicii Moldova. Adoptată la 29 iulie 1994. Articolele 37, 59.
7. Gavrilică, A., Apa e izvorul vieţii, în: *Moldova Suverană*, 24 martie 1999.
8. Guţuleac, V., Ecologia landşaftului, Cernăuţi, 1996.
9. Ionel, I., Ungureanu, C., Termoenergetica şi mediul, Seria „Protecţia mediului”, Bucureşti, 1996.
10. Zubov, S.M., Osnovî gheofizichi landşafta, M., 1985.

TEORIA INTELIGENŢELOR MULTIPLE – MODALITATE DE ABORDARE ACTIVĂ A ÎNVĂŢĂRII LA GEOGRAFIE

Lucia ȚÎCU, lector universitar

Summary

Howard Gardner, a professor at the University of Havard, has identified nine types of intelligence: verbal-linguistic intelligence, logical-mathematical intelligence, musical intelligence, visual-space intelligence, natural intelligence, body-kinesthetic intelligence, interpersonal intelligence, intrapersonal intelligence, and existential intelligence.

The theory of multiple intelligences has served as a turning point for reconsidering the educational practice of the past century. For the teacher to become competent in designing learning situations, from the perspective of multiple intelligentsia, he will analyze, from the perspective of this theory, every task proposed to students. Applying the Multiple Intelligence technique, the teacher personalizes training, makes learning more authentic and relevant, promotes student self-evaluation, mobilizes and motivates students to participate in choices, decisions and controls, uses a wide range of methods, techniques and procedures, reduces directivity.

Howard Gardner, profesor la Universitatea Havard, în lucrarea sa "Frames of mind" (1983), prezintă teoria inteligențelor multiple (*Multiple Intelligences*) prin care explică diferențele dintre ființele umane și, în care, abordează calitativ inteligența [5]. Gardner consideră că inteligența este o promisiune de potențial biopsihologic, un mod de a rezolva probleme și de a dezvolta produse considerate ca valori. Creativitatea reprezintă nivelul superior de manifestare a tuturor inteligențelor.

Inițial Gardner a identificat șapte tipuri de inteligențe, dar, în 1999, a adăugat încă două: inteligența verbal-lingvistică, inteligența logico-matematică, inteligența muzicală, inteligența vizual-spațială, inteligența naturalistă, inteligența corporal-kinestezică, inteligența interpersonală, inteligența intrapersonală și inteligența existențială [3].

Fiecare dintre inteligențele identificate are anumite caracteristici [4, pp. 74-77; 9]:

1. *Inteligența verbal-lingvistică* reprezintă abilitatea de a folosi cuvintele și de a vorbi. Cei care posedă inteligența verbal-lingvistică se exprimă eficient oral și în scris, au un limbaj expresiv, învață ușor limbi străine, memorează ușor etc.

2. *Inteligența logico-matematică* reprezintă abilitatea de a folosi numerele, rațiunea și logica. Oamenii cu inteligență logico-matematică înțeleg cel mai bine lumea în termeni de cauză și efect, înțeleg relații între lucruri și fapte, creează ipoteze, caută argumente și dovezi, construiesc raționamente etc.

3. *Inteligența vizual-spațială* reprezintă abilitatea de a percepe imaginile și de a recrea experiențele vizuale anterioare. Cei cu acest tip de inteligență au o sensibilitate extremă față de detaliile vizuale, ei percep mai fidel realitatea decât ceilalți oameni, o reprezintă în memorie, ei actualizează, din memorie, imagini clare, își reprezintă ideile grafic, prin desene simple și schițe, se orientează ușor într-o lume tridimensională, ei înțeleg foarte bine hărțile și planurile desenate;

4. *Inteligența corporal-kinestezică* reprezintă abilitatea de a-ți controla corpul, de a interpreta mișcările acestuia și de a avea îndemânare în lucrul cu diferite obiecte. Oamenilor cu inteligență corporal-kinestezică le plac mișcarea fizică, experiențele tactile, activitățile în care manipulează obiecte, sporturile extreme.

5. *Inteligența muzicală* reprezintă abilitatea de a aprecia și de a produce muzică. Oamenii cu inteligență muzicală au sensibilitate față de sunete. Observă rapid șabloane, recunosc și memorează ușor diferite fragmente muzicale, urmează ușor un ritm, ei fredonează și interpretează melodii.

6. *Inteligența interpersonală* reprezintă abilitatea de a-i înțelege pe ceilalți și de a relaționa cu ei. Ei evaluează rapid starea de spirit a celorlalți, intențiile, motivele și sentimentele lor. Ei învață prin interacțiune cu ceilalți, le place această interacțiune, le place să facă parte din echipe, să negocieze și sunt empatici cu alții.

7. *Inteligența intrapersonală* reprezintă abilități de autorefecție și de conștientizare a propriului eu. Oamenii cu inteligență intrapersonală își construiesc o imagine corectă despre sine, se autoevaluează, își cunosc trăsăturile temperamentale, aptitudinile, intențiile, motivațiile, stările interioare, convingerile, punctele forte și punctele slabe;

8. *Inteligența naturalistă* reprezintă abilitatea de a învăța din natură. Oamenilor cu inteligență naturalistă le place să învețe, să lucreze și să-și petreacă timpul în aer liber. Ei iubesc natura, plantele și animalele, sunt sensibili la poluarea mediului și se implică în proiecte pentru protecția acestuia.

9. *Inteligența existențială* (este încă în cercetare) reprezintă sensibilitatea și capacitatea de a emite și de a răspunde unor întrebări profunde referitoare la natura umană: Ce semnifică viața? Trăim mai multe vieți? Ce se întâmplă după moarte? [2, p. 159]. Oamenii cu inteligență existențială reflectă asupra experiențelor umane, asupra vieții, asupra cunoașterii umane.

Potrivit lui H. Gardner: toate ființele umane posedă toate tipurile de inteligențe în cantități variate; fiecare persoană are o alcătuire intelectuală diferită; putem îmbunătăți sistemul de educație, adresându-ne inteligențelor multiple ale elevilor noștri; aceste inteligențe au sediul în arii diferite ale creierului și pot funcționa fie independent, fie împreună; aceste inteligențe definesc specia umană [7].

Teoria inteligențelor multiple a servit ca un punct de cotitură pentru reconsiderarea practicii educaționale din secolul trecut.

H. Gardner nu a proiectat un plan de studiu sau un model despre teoria inteligențelor multiple, pentru a fi folosit în școli. Profesorii au preluat teoria, au alcătuit-o în diferite moduri și au aplicat-o la lecțiile și activitățile educaționale planificate [8].

Desfășurarea activității didactice, din perspectiva teoriei inteligențelor multiple, are o mulțime de consecințe dintre cele mai favorabile:

a. cunoașterea profilului de inteligență al elevilor determină demersuri didactice diferențiate și individualizate;

b. elevii au posibilitatea de a acumula cunoștințe, de a opera cu ele, făcând apel, după dorință, la diferite tipuri de inteligență;

c. fiecare inteligență poate fi folosită pentru însușirea de cunoștințe din diferite domenii;

d. activitatea didactică este proiectată astfel încât să angajeze cât mai multe tipuri de inteligență;

e. cunoștințele învățate la școală sunt aplicate în situații reale, în viață;

f. conceptele fundamentale ale diferitelor discipline sunt asimilate profund datorită faptului că sunt explorate cu ajutorul mai multor inteligențe;

g. utilizarea teoriei inteligențelor multiple duce la formarea și dezvoltarea deprinderilor de comunicare, de relaționare, de cooperare;

h. dă posibilitatea autocunoașterii elevilor, îi ajută să-și depisteze „punctele tari”;

i. dezvoltă o motivație puternică pentru asimilarea noului [1, p. 87].

În proiectarea și desfășurarea activităților din perspectiva teoriei inteligențelor multiple, cadrul didactic este organizator, ghid și îndrumător, urmărind ca fiecare elev să asimileze Curriculumul, care este același pentru toți. În acest mod, fiecare elev asimilează cunoștințele, valorificând tipul de inteligență pe care îl are mai bine structurat, iar activitatea este centrată pe elev [6].

Este important pentru profesori: să înțeleagă profilul de inteligență personal și al elevilor; să conștientizeze cum teoria inteligențelor multiple ajută în procesul de educație; să aplice teoria inteligențelor multiple în activitatea educațională zilnică (proiecte de lecție, evaluare etc.); să adecveze stilul personal de predare la stilul de învățare al elevilor; să manifeste răbdare, imaginație, creativitate și implicare [3].

Pentru ca profesorul să devină competent în proiectarea situațiilor de învățare, din perspectiva inteligențelor multiple, el va analiza, prin prisma acestei teorii, fiecare sarcină propusă elevilor. Propunem mai jos exemple de sarcini de lucru rezolvabile prin utilizarea predominantă a unui anumit tip de inteligență și care pot fi propuse elevilor la lecțiile de geografie.

Inteligența verbal-lingvistică

Sarcini de lucru:

- Scrie un eseu pe tema...
- Scrie/caută ghicitori, proverbe sau zicători despre
- Concepe un afiș pentru Peștera „Emil Racoviță”
- Creează un rebus despre ...
- Restructurează definiția ...
- Formulează întrebări/răspunsuri despre ...
- Descrie peisajul montan din imagine.
- Scrie un reportaj despre...

- Descrie un loc deosebit de pe Glob.
- Scrie un cvintet despre ...
- Completează un text lacunar.
- Scrie un text cu cuvinte date sau termeni cheie dați în avans.

Elevii pot juca rolul de *jurnaliști, poeți, avocați, scriitori*.

Inteligența logico-matematică

Sarcini de lucru:

- Anticipează ce se va întâmpla, dacă ...
- Anticipează consecințele faptului că ...
- Completează un tabel cu date extrase din text.
- Elaborează climograma folosind datele ...
- Realizează o hartă conceptuală, un tabel.
- Realizează o clasificare pe baza unor criterii.
- Ordonează cronologic etapele unui proces geografic (alunecare de teren, cutremur de pământ etc.).
- Stabilește asemănările și deosebirile dintre două tipuri de medii etc.
- Rezolvă un exercițiu, o problemă, un studiu de caz.
- Rezolvă puzzle, rebusul.

Elevii pot juca rolul de *savanți, contabili, programatori*.

Inteligența vizual-spațială

Sarcini de lucru:

- Elaborează organizatori grafici (copacul ideilor, ciorchine).
- Subliniază cuvinte cheie și idei esențiale dintr-un text.
- Realizează sigle, blazoane.
- Desenează schița unei țări pe baza altei hărți sau din memorie.
- Elaborează un poster, un flyer, o reclamă.
- Vizionează un film documentar.

- Analizează o fotografie.
- Completează jurnalul grafic.
- Identifică un traseu pe o hartă.
- Prezintă monumentele de arhitectură celebre dintr-o țară, pe baza unor fotografii.

Elevii pot juca rolul de *arhitecți, fotografi, artiști, piloți, ingineri-mecanici.*

Inteligența corporal-kinestezică

Sarcini de lucru:

- Indică la hartă.
- Folosește globul geografic.
- Realizează un mulaj pentru o formă de relief.
- Mimează o plantă, un animal, o erupție vulcanică.
- Învăță un dans specific unei țări.
- Folosește busola în teren.
- Execută măsurători pe hartă cu compasul, cu rigla.
- Joacă un joc de rol dramatic.

Elevii pot juca rolul de *meșteșugari, mecanici, chirurși.*

Inteligența muzicală

Sarcini de lucru:

- Ascultă muzica specifică altei țări.
- Creează un cântec despre o țară, o capitală.
- Cântă un cântec specific țării ...
- Scrie versurile unui cântec despre ...
- Stabiliți regiunea țării din care provine cântecul popular ascultat.
- Recunoaște țara din care provine un cântec ascultat, etc.

Elevii pot juca rolul de *compozitori, poeți, pianiști, staruri ale muzicii rock* etc.

Inteligența interpersonală

Sarcini de lucru:

- Realizează un interviu, o anchetă.
- Adresează întrebări colegului.
- Ajută un coleg să se orienteze pe hartă sau în teren.
- Negociază conflictul dintre investitori și cei care protejează mediul.
- Realizați un proiect de grup.
- Stabilește caracteristicile poporului ...
- Realizează un interviu cu un musulman pentru ai înțelege valorile, cultura.

Elevii pot juca rolul de *profesori, directori, administratori, lideri foarte eficienți*.

Inteligența intrapersonală

Sarcini de lucru:

- Completează într-un jurnal opiniile despre călătoria ta în ...
- Stabilește o listă de priorități.
- Spune ce ai face dacă ai fi în locul ...?
- Scrie opiniile tale despre ...
- Ce ai face pentru a te adapta să trăiești într-o regiune de deșert.
- Stabilește un plan de acțiuni pentru ...
- Ce ar fi diferit, dacă ai fi trăit într-o altă cultură?

Elevii pot juca rolul de *avocați, teologi, întreprinzători*.

Inteligența naturalistă

Sarcini de lucru:

- Stabilește un traseu turistic pe hartă.
- Elaborează propuneri de ecologizare a unei regiuni/zona.
- Realizează colaje despre ...
- Realizează o listă cu țările în care trăiește zebra.
- Identifică condițiile optime de mediu pentru o plantă sau pentru un animal.
- Colectează și prezintă informații din ziare despre evenimente ecologice.
- Scrie câte un animal specific fiecărui continent.
- Realizează o colecție de roci și minerale.
- Identifică plante și animale care îți plac cel mai mult dintr-un mediu.

Elevii pot juca rolul de *naturaliști, fermieri, ecologiști*.

În continuare vom propune un scenariu didactic pentru a demonstra cum dezvoltăm inteligențele multiple la disciplina geografie (Geografia continentelor și oceanelor), clasa a VI-a.

Scenariu didactic

- Clasa: a VI-a.
- Unitatea de învățare: „Africa”.
- Tema/subiectul: „Pădurile ecuatoriale umede”;
- *Subcompetențe:*
 - comunicarea corectă în limba maternă, cu utilizarea adecvată a termenilor geografici;
 - identificarea relațiilor dintre componentele naturale specifice continentelor.
- *Obiective operaționale:*
 - să utilizeze termenii specifici în comunicările geografice orale;

- să caracterizeze pădurile ecuatoriale umede, utilizând tehnica „Inteligențelor multiple”.

Desfășurarea activității didactice

Pădurile ecuatoriale umede vor fi descrise/caracterizate prin intermediul tehnicii „Inteligențele multiple” îmbinată cu tehnica „Excursia imaginară într-o zonă naturală”.

Etape de realizare:

Etapa 1: Constituirea grupurilor de lucru (membrii unui grup vor include elevi de același tip de inteligență).

Etapa 2: Se indică tema: „Pădurile ecuatoriale umede”.

Etapa 3: Grupurile descriu/caracterizează pădurile ecuatoriale umede, dar în moduri diferite, corespunzător rolului fiecăruia. Menționăm că fiecare grup va studia un anumit fragment de text din cadrul temei (pag. 52-53 din manual). Elevii vor folosi algoritmul indicat, hărțile tematice, imaginile etc. La lecție pot fi aplicate posterele elaborate de elevi (pe parcursul lecției sau acasă), utilizând diferite tehnici de prezentare grafică (ori prezentări la computer).

Profesorul, pe parcursul lecției, va ajuta fiecare grup de lucru, va dirija activitatea elevilor, va urmări disciplina.

Elevii vor avea la dispoziție pentru realizarea sarcinilor 20 de minute.

Grupul 1 – Inteligența verbal-lingvistică

Sarcini de lucru:

1. Compuneți o poezie despre pădurile ecuatoriale umede, folosind textul și imaginile de la pct. 2 (pag. 52).

2. Alcătuiți o povestire despre pădurile ecuatoriale umede, reflectând primele impresii ale diferitelor persoane care au vizitat această zonă pentru prima dată (în urma studierii surselor suplimentare).

Grupul 2 – Inteligența logico-matematică

Sarcini de lucru:

1. Calculați ce suprafață ocupă pădurile ecuatoriale umede, folosind o foaie de matematică și fig. 3.50 (pag. 51).

2. Determinați, aplicând rețeaua de grade a hărții fizice a Africii, în limitele căror latitudini și longitudini geografice se încadrează pădurile ecuatoriale umede.

Grupul 3 – Inteligența vizual-spațială

Sarcini de lucru:

1. Indicați, pe harta-contur, limitele zonei pădurilor ecuatoriale umede.

2. Reprezentați, printr-o schemă, repartiția etajată a vegetației în pădurile ecuatoriale umede.

Grupul 4 – Inteligența corporal-kinestezică

Sarcini de lucru:

1. Reprezentați, printr-o schemă, interacțiunea componentelor naturii în pădurile ecuatoriale umede;

2. Reprezentați pe un poster condițiile climatice în care se formează pădurile ecuatoriale umede.

Grupul 5 – Inteligența muzicală

Sarcini de lucru:

1. Elaborati o prezentare la computer despre cultura și modul de viață a pigmeilor în pădurile ecuatoriale.

2. Scrie versurile unui cântec despre pădurile ecuatoriale ale Africii.

Grupul 6 – Inteligența interpersonală

Sarcini de lucru:

1. Faceți o prezentare pe poster despre importanța pădurilor ecuatoriale pentru natura Terrei și viața omului.

2. Argumentați necesitatea protecției pădurilor ecuatoriale umede din Africa, studiind surse suplimentare.

Grupul 7 – Inteligența intrapersonală

Sarcini de lucru:

1. Stabiliți un plan de acțiuni pentru extinderea suprafeței ocupată de pădurile ecuatoriale umede.
2. Spuneți ce ați face pentru a vă adapta să trăiți în regiunea pădurilor ecuatoriale.

Grupul 8 – Inteligența naturalistă

Sarcini de lucru:

1. Identificați principalele specii de plante și animale din pădurile ecuatoriale, indicând modul lor de adaptare la condițiile climatice.
2. Faceți o prezentare pe poster despre plantele și animalele din păduri, studiind textul din manual și sursele suplimentare.

Etapa 4: Evaluarea activității – fiecare grup de lucru va prezenta întregii clase produsul muncii în grup, iar ceilalți elevi vin cu aprecieri și completări.

Abordarea prin prisma inteligențelor multiple a lecției s-a dovedit a fi eficientă din mai multe motive. În primul rând, toți elevii au participat activ la lecție. Au fost valorificate diferitele tipuri de inteligențe, specifice fiecărui elev și astfel a fost înlăturată senzația de corvoadă pe care o au unii elevi vis-a-vis de învățare. Elevii s-au implicat în realizarea unor postere cât mai complete și estetice. Fiecare elev a fost valorizat și apreciat. Rezultatele activității s-au concretizat în cunoștințe temeinic asimilate, deprinderea de a lucra în echipă și dezvoltarea afinității pentru modulul „Africa”.

Aplicând tehnica Inteligențelor multiple profesorul personalizează instruirea, face învățarea mai autentică și relevantă, promovează autoevaluarea elevilor, mobilizează și motivează participarea elevilor în alegeri, decizii și control, folosesc o gamă largă de metode, tehnici și procedee, reduc gradul de directivitate.

Abordând educația din perspectiva inteligențelor multiple, profesorii vor conștientiza că elevii au combinații diferite de inteligențe și pot ține seama în cadrul lecțiilor de aceste diferențe dintre elevi. De asemenea, pot influența modul de a învăța al elevilor,

îi pot implica pe elevi în situații adecvate de învățare și în care elevii pot obține succese, pentru că învață cu plăcere și ușor. Profesorii îi pot ajuta pe elevi să-și îmbunătățească învățarea folosind punctele lor forte și se pot concentra asupra a ceea ce elevii fac bine și nu pe ceea ce ei nu pot face.

Bibliografie

1. Bernat, Simona-Elena, *Diversitatea în învățare și modalități de a răspunde acesteia prin predare*, „Școala reflexivă”, vol. 2, nr. 1 (4), Cluj-Napoca, 2005.
2. Bocoș, M., *Instruirea interactivă*, Ed. „Presa Universitară Clujană”, Cluj-Napoca, 2002.
3. Bontă, Iuliana-Crinuța, *Valorificarea teoriei inteligențelor multiple în lecțiile de turism*.// <https://edict.ro/valorificarea-teoriei-inteligențelor-multiple-in-lecțiile-de-turism>
4. Dulamă, M.E., *Studiul posibilităților de valorificare a inteligențelor multiple în lecțiile de geografie*, în „Tendințe actuale în predarea și învățarea geografiei”, vol. 3, Cluj-Napoca, 2007.
5. Gardner, Howard, *The Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, Fontana Press, An Inprint oh Harper Collins Publishers, Second Edition, New York, 1993.
6. *Inteligența emoțională și teoria inteligențelor multiple*//<https://cyd.ro/inteligența-emotională-ie-si-teoria-inteligențelor-multiple/>.
7. *Instruirea diferențiată. Aplicații ale teoriei inteligențelor multiple. Ghid pentru formatori și cadre didactice*, MEC, București, 2001.
8. Miron, S.O., *Valorificarea inteligențelor multiple în activitățile geografice*.// <http://www.asociația-profesorilor.ro/valorificarea-inteligențelor-multiple-in-activitățile-geografice.html>;
9. PISOI, S., Inteligențele multiple în reușita procesului de predare-învățare a limbilor străine, în „Didactica Pro”, nr. 5-6, Chișinău, 2006.